

Σας καλωσορίζω στο Οροπέδιο Λασιθίου, στη μήτρα της μινωικής θρησκείας, στον τόπο των θρύλων των θεών και του μόχθου των ανθρώπων.

Ο Δήμος Οροπεδίου, ο δήμαρχος Γιάννης Στεφανάκης και εγώ προσωπικά προσπαθούμε να μελετήσουμε και να αναδείξουμε την προϊστορική αρχαιολογία του τόπου μας και έχουμε ξεκινήσει αρχικά από 4 αρχαιολογικές θέσεις για τις οποίες θα σας μιλήσω σήμερα.

Οι 4 αυτές θέσεις είναι

- το σπήλαιο της Τράπεζας κοντά στο χωριό Τζερμιάδων στην βορειοανατολική πλευρά του οροπεδίου
- το παγκοσμίου φήμης Δικταίο Άντρο στο χωριό Ψυχρό στη νότια πλευρά
- ο μινωικός οικισμός στο σημερινό χωριό Πλάτη στη δυτική πλευρά, για τον οποίο ευελπιστούμε να έχουμε περισσότερα στοιχεία από τις ανασκαφές που θα αρχίσουν σύντομα
- και το ιερό κορυφής στη θέση Καρφί με τον οικισμό που εκτείνεται έως τη θέση Παπούρα πάνω από τα χωριά Λαγού-Πινακιανό στη βόρεια πλευρά του οροπεδίου.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι θέσεις που ανέφερα σχηματίζουν ένα υποτυπώδη σταυρό στα 4 σημεία του ορίζοντα ή αν θέλετε ένα κύκλο γύρω από το Οροπέδιο.

Εμάς τους αρχαιολόγους και ειδικά όσους ασχολούμαστε με την λεγόμενη «κοινωνική αρχαιολογία» μας ενδιαφέρει πολύ, πέρα από τα αρχαιολογικά ευρήματα (αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, κεραμική, οστά κλπ) να μελετήσουμε την επιλογή των σημείων εγκατάστασης και θρησκευτικής δραστηριότητας.

Γιατί οι άνθρωποι, που έζησαν χιλιετίες πριν από μας, εγκαταστάθηκαν εκεί στα συγκεκριμένα αυτά μέρη και όχι σε άλλες θέσεις;

Στην περίπτωση του οροπεδίου Λασιθίου, τι τους έκανε να φτιάξουν οικισμούς και κέντρα λατρείας σε μια περιοχή με τόσο υψηλό υψόμετρο;

Εικάζεται ότι το κλίμα ευνοούσε τότε περισσότερο το Οροπέδιο.

Μελέτες δείχνουν ότι ισχυροί τεκτονικοί σεισμοί άλλαξαν το κλίμα και τους υδροφόρους ορίζοντες σε όλη την ανατολική πλευρά της Κρήτης.

Προσπαθούμε σε συνεργασία με γεωλόγους να φτάσουμε σε κοινή προσέγγιση σχετικά με το κλίμα τους προϊστορικούς χρόνους στην ανατολική Κρήτη.

Είναι πλέον ευρέως αποδεκτό ότι η αύξηση του πληθυσμού στις παράκτιες περιοχές οδήγησε στην αναζήτηση ξυλείας και καλλιεργήσιμης γης στους πρόποδες αρχικά και κατόπιν στις πλαγιές των βουνών γύρω στο οροπέδιο του Λασιθίου.

Οι προϊστορικοί άνθρωποι ανεβαίνουν λοιπόν στο Οροπέδιο Λασιθίου και επιλέγουν κάποιες συγκεκριμένες θέσεις για να ζήσουν.

Γιατί όμως στα σημεία αυτά;

Δυο από τα μέρη που ανέφερα η Τράπεζα και Δικταίο είναι σπήλαια και για αυτά οι λόγοι ανθρώπινης κατοίκησης τους είναι -λίγο πολύ- προφανείς.

Από την αρχή της εμφάνισης του ανθρώπου στη γη όλα τα σπήλαια χρησιμοποιούνται ως χώροι κατοίκησης, καταφύγια από τις καιρικές συνθήκες, ειδικά όσα έχουν πρόσβαση σε νερό.

Κατόπιν χρησιμοποιούνται ως χώροι ταφής και όταν η λατρεία των νεκρών αρχίζει και παίρνει σχήμα κοινοτικής λατρείας, ορισμένα σπηλαία γίνονται θρησκευτικά κέντρα.

Έτσι ξεκίνησε και η χρήση του Σπηλαίου της Τραπέζας.

Ξεκινάει κι αυτό ως καταφύγιο ήδη από τη νεολιθική εποχή.

Κατά την πρωτομινωική εποχή γίνεται χώρος ταφής και λατρευτικό κέντρο ώσπου εγκαταλείπεται σταδιακά τη Μεσομινωική εποχή όταν η λατρεία μεταφέρεται στο σπουδαιότερο και επιφανέστερο Δικταίο σπήλαιο.

Το παγκοσμίου φήμης σπήλαιο Δικταίο Άντρο (αρχικά χώρος κατοικίας και ταφών), ισχυροποιείται στη μεσομινωική περίοδο και γίνεται το κατεξοχήν θρησκευτικό κέντρο της περιοχής.

Στην ανάπτυξη και εδραίωση του θρησκευτικού αισθήματος συμβάλλει η επιβλητικότητα του Δικταίου.

Φανταστείτε τον προϊστορικό άνθρωπο με πόσο δέος θα έμπαινε σε ένα τέτοιο σπήλαιο, με τους σταλακτίτες, τους σταλαγμίτες, την ηχώ της φωνής, την αντανάκλαση του φωτός στα τοιχώματα του σπηλαίου, τον ήχο από την ροή του νερού στα έγκατα της γης!

Το Δικταίο παίρνει στη συνείδηση του υπερφυσικές, μαγικές διαστάσεις και δημιουργεί μύθους για να ερμηνεύσει όσα αισθάνεται.

Ο γνωστότερος μύθος που συνδέεται με το Δικταίο είναι η γέννηση του θεού Δία.

Όπως αναφέρουν οι αρχαίες παραδόσεις, η Ρέα αναζητά ένα ασφαλές μέρος για να γεννήσει το τρίτο της γιο Δία και να τον προστατεύσει από τον παιδοκτόνο πατέρα του Κρόνο.

Ο Κρόνος έτρωγε τα παιδιά που γεννούσε με τη Ρέα καθώς υπήρχε ο χρησμός ότι ο γιος του θα έπαιρνε από αυτόν τη εξουσία.

Η ίδια η Γαία, η μεγάλη μητέρα Γη, της υποδεικνύει το Δικταίο ως το ιδανικό καταφύγιο.

Ο Δίας λοιπόν γεννιέται και ανδρώνεται εδώ, στο Δικταίο Άντρο!

Και εδώ φέρνει ο Δίας την πριγκίπισσα Ευρώπη που απαγάγει μεταμορφωμένος σε Ταύρο και ενώνεται μαζί της.

Από την ένωση τους αυτή γεννήθηκε ο Μίνωας ο κυρίαρχος του νησιού και θαλασσοκράτορας του Αιγαίου. Ερχόταν κι αυτός εδώ στο Δικταίο κάθε 9 χρόνια (όταν συνέκλιναν οι τροχιές του ήλιου και της σελήνης, σύμφωνα με τις αρχαίες παραδόσεις) για να συνομιλήσει με τον πατέρα του, το Δία και να πάρει, ως άλλος Μωυσής, τους νόμους με τους οποίους κυβερνούσε και δίκαιζε το λαό του.

Από τους μυθολογικούς αυτούς συμβολισμούς φαίνεται η σπουδαιότητα του και η ιερότητα του σπηλαίου ανά τους αιώνες.

Εδώ γεννήθηκε η αρχαία ελληνική θρησκεία- αυτό συμβολίζει η γέννηση του Δία στο Δικταίο!

Εδώ γεννήθηκε ο ευρωπαϊκός πολιτισμός- αυτό συμβολίζει η άφιξη της πριγκίπισσας Ευρώπης στην Κρήτη!

Εδώ γεννήθηκε η έννοια της δικαιοσύνης και της έννομης διακυβέρνησης, για πρώτη φορά στην ευρωπαϊκή ήπειρο- αυτό συμβολίζει η παραλαβή των νόμων κάθε 9 χρόνια!

Αφήνοντας το Δικταίο προχωρούμε δυτικότερα.

Ο οικισμός της Πλάτης βρίσκεται σε ένα στρατηγικό σημείο, κοντά στη φυσική είσοδο του Οροπεδίου όπου οδηγεί το Μινωικό μονοπάτι που ξεκινά από την Κασταμονίτσα περνά από τη θέση «το Μνήμα του Τσούλη» και βγαίνει στο χωριό Κάτω Μετόχι.

Το τελευταίο τμήμα του μονοπατιού E4 στο νομό Ηρακλείου συναντά το πανάρχαιο πέρασμα από την πεδιάδα του Αποσελέμη στο οροπέδιο Λασιθίου.

Όποιος ήθελε να πάει από την πεδιάδα ή την Κνωσό στο Δικταίο πιθανότατα θα επέλεγε αυτή την διαδρομή.

Η Πλάτη λοιπόν βρίσκεται κοντά σ αυτό το σημείο ελέγχοντας κατά κάποιο τρόπο την είσοδο στο Οροπέδιο.

Άραγε για αυτό επιλέχθηκε η θέση αυτή; Πολύ πιθανόν!

Ελπίζουμε οι νέες ανασκαφές που θα ξεκινήσουν σύντομα να μας διαφωτίσουν με περισσότερα στοιχεία.

Κλείνοντας τον νοητό κύκλο γύρω από το οροπέδιο θα αναφερθούμε στην αρχαιολογική θέση στο Καρφί που αποτελεί μία ιδιαίζουσα περίπτωση.

Η θέση ξεκίνησε ως ιερό κορυφής τα μεσομινωικά χρόνια, με όλη την αίγλη που του δίνει η άμεση οπτική επαφή και συνάρτηση με το Δικταίο.

Στην υστερομινωική εποχή αναπτύσσεται γύρω από το ιερό ένας οικισμός που επεκτάθηκε και στην γειτονική θέση Παπούρα λόγω της αύξησης του πληθυσμού του.

Γιατί όμως ο προϊστορικός άνθρωπος να πάει να ζήσει σε ένα σημείο οπωσδήποτε δύσκολο και δυσάρεστο για διαβίωση;

Προς το τέλος της υστερομινωικής εποχής φυσικές καταστροφές πλήττουν το νησί και η εξουσία των μινωικών ανακτόρων εξασθενεί. Ελληνικά φύλα από το Βορρά βρίσκουν την ευκαιρία να καταλάβουν την Κνωσό και το μεγαλύτερο τμήμα της κεντρικής και ανατολικής Κρήτης.

Οι αντιφρονούντες στην νέα πολιτική διοίκηση επιλέγουν να ζήσουν απομακρυσμένοι και να κρατήσουν ανέπαφο τον πολιτισμό των μινωιτών προγόνων τους.

Πρόκειται για γηγενείς μινωικούς πληθυσμούς τους λεγόμενους Ετεοκρήτες.

Ένα από τα μέρη που επέλεξαν να εγκατασταθούν είναι το Καρφί, ένα σημείο αναφοράς για τη θρησκεία των πατέρων τους, μια θέση αθέατη αλλά με πανοραμική θέα από τη Ρογδιά μέχρι το Μεραμπέλλο, όταν ευνοούν οι καιρικές συνθήκες. Βρήκαν εκεί ένα ασφαλές μέρος, κατάλληλο για καταφύγιο και παρατηρητήριο ταυτόχρονα, με επάρκεια νερού από τις πηγές Βιτσιλόβρυση, Αστιβιδερό και Ασφεντάμι.

Ο οικισμός υπολογίζεται ότι έφτασε τους 3.500 κατοίκους και λόγω έλλειψης χώρου επεκτείνεται προς τη θέση Παπούρα η οποία έχει το πλεονέκτημα να είναι πιο κοντά στην πεδιάδα.

Η εγκατάσταση στην Παπούρα συνεχίζεται στα γεωμετρικά και αρχαϊκά χρόνια και καταλήγει να γίνει μία από τις πιο σημαντικές πόλεις της Κρήτης για την εποχή εκείνη.

Οι οικισμοί του Οροπεδίου παρακμάζουν σταδιακά όταν η πόλη Λύττος (ή Λύκτος) γίνεται η ισχυρότερη πόλη στην περιοχή και υποτάσσει τους κατοίκους του Οροπεδίου στο καθεστώς του περίοικου.

Πιστεύω πως σας έδωσα μια ιδέα της μεγάλης προσπάθειας που κάνουμε με το Δήμαρχο για την μελέτη και την ανάδειξη των αρχαιολογικών θέσεων της περιοχής μας.

Ευελπιστούμε να πάρει το Οροπέδιο Λασιθίου τη θέση που του αξίζει στη μινωική αρχαιολογία και μπορώ να σας διαβεβαιώσω ότι ο Δήμαρχος Γιάννης Στεφανάκης, οι συνεργάτες του και εγώ προσωπικά εργαζόμαστε με πάθος προς αυτήν την κατεύθυνση.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΤΣΟΥΡΤΗ ΟΛΓΑ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΣ